

БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ В ЧУЖБИНА СЕ ГРАДИ С ЛЮБОВ, МОРАЛ, ЕТИКА И ВСЕ ПАК С ПАРИ

Уважаеми сънародници,

Асоциацията на българските училища в чужбина съществува вече 7 години. Добре е да направим обзор на извършеното, да отчетем резултатите и оформим поуците, за да продължим напред. Това е период, в който преминахме всички - и държавата и общностите ни, през ограда, която ни делеше, към съжителство, което ни превърна до голяма степен в съмишленици.

Настоящата конференция във Виена е най-мащабното събитие за нас до момента. Срещата на толкова много представители на държавни институции, обществени организации и училища е свидетелство за голям интерес, а това означава и доверие.

Озаглавила съм доклада си може би не толкова официозно, но с желание да се кажат истинските неща, които са в темелите на успеха.

И разбира се, че ще започна с любовта. От нея тръгва всичко, което тук ни е събрало. От любов към Българското се изградиха училищата ни и въпреки че като всяко начало първите години бяха доста трудни, нас ни държеше желанието на родителите и децата да имат български духовен дом в чужбина, който да ги уютва в чуждото. Говорили сме много за проблемите и неразбирането от редица институции в началото, днес няма да задълбочаваме. Това за нас вече е история. Животът се определя от миналото, но принадлежи на бъдещето. Затова, поглеждайки назад, всъщност ще гледаме само напред.

Най-новата история на българските училища в чужбина започна преди десетилетия. Първо държавата създаде държавни училища в Прага, Братислава, Будапеща и 8 образователни звена към посолствата. През 1991г. година държавната подкрепа за звената към посолствата бе спряна поради липса на средства и само 3-те държавни училища продължиха да получават пълна финансова субсидия.

Но образованието по български език в чужбина не бе преустановено. Родолюбиви посланици като г-н Иван Станчов в Лондон, посланиците в Москва, Женева и др. не се съгласиха да затворят училища с традиции, които даряваха на децата ни знание и съзнание за България. По техен пример започнаха да се откриват по цял свят нови училища, които работеха без никаква държавна подкрепа. Имаше примера на посолските училища, които можеше да се следва, а и голямата емиграция на българи зад граница наложи общностите да се справят сами и да образуват децата без каквато и да било подкрепа от България. Конституцията ни го повеляваше, но всъщност го повеляваше любовта към родната ни принадлежност и нежеланието да се претопим.

Преломен момент бе 2005-та година, когато за първи път ДАБЧ направи опит да обобщи нашия опит и да насочи вниманието на институциите към проблема **Образование по България в чужбина**. Събраха ни 29 преподаватели от 19 страни, за да ни чуят, а и ние да се чуем един друг. Но липсваше представител на образователното министерство. Тогава се роди общността на учителите по родно знание в чужбина.

Роди се една нова любов, породена от общите интереси и цели. Знаем през какво минахме, за да осъзнаем, че нещо може да се промени само ако всички училища се обединят и с труд и настоятелност докажат, че не искат неща за себе си, а работят възрожденски за България.

От момента, в който се роди АБУЧ, започна активната дейност за диалог с институциите. Защото училищата ни работеха с любов и даваха блестящи резултати, учениците се увеличаваха, но ние не съществувахме в закона за средното образование и това ни правеше аутсайдери без права. Това оправдаваше и бездействието по отношение на нас от страна на Мимистерство на образованието. Първата ни битка бе за статут. Настоятелните действия на членовете на Управителния съвет на АБУЧ дадоха резултат. В учебната 2008-2009-та бе въведена програмата Роден език и култура зад граница, която позволи на първите 50 училища да получат на проектна основа частични субсидии.

И тук идва вторият момент от доклада ми. За морала. Нека училищата, които днес се множат с голяма бързина да знаят, че първите доказаха именно с труда, с поведението, с резултатите от дейността си и най-вече със своята безкористност, че заслужават доверие и грижа. Много пъти сме винули държавните институции за проявеното им късогледство и дистанциране. Може би в един момент на по-дълбок анализ трябва да си признаем, че и за тях сигурно не е било лесно да осъзнаят, че трябва да ни се доверят безрезервно. Но именно това, че тези първи училища по света работеха на доброволен принцип, често без заплащане или с минимално такова, че се превръщаха в обични български духовни светилници и децата на България отиваха там не по задължение, а от любов – преобърна нещата. Бяхме давали десетилетия от себе си, преди да поискаме за кауза, която не бе лична, а национална. Нека това не се забравя.

От 1991 г. до 2008 за нас нямаше никаква подкрепа. 17 години сами, но успешни и безотказни. Една година след създаването на АБУЧ с появата на програмата Роден език и култура зад граница нещата се промениха. Министерството осъзна задължението си, а ние – училищата, трябваше да поемем по нов път: подкрепяни частично, но с повишени отговорности. Не беше лесно. Справяхме се. И пак повтарям, водещ беше моралът ни на възпитатели. Знаехме какво е да си сам, знаехме какво ни е коствало, за да убедим мнозина в правотата си, няхмахме право на грешки, защото ни чакаше дълга борба за възприемане изцяло на идеята от страна на държавата, че образованието в чужбина не е наше задължение, а задължение пред конституцията и пред нацията.

Българското училище в чужбина, благодарение на неуморната дейност на АБУЧ и търсенето на диалог с държавата, успя да извоюва и следващата голяма победа за децата ни, за България. Постановление 334 на Мин. съвет. С него ние станаме част от образователната система на България. Макар все още да нямаме нов закон за образованието, в който да сме равнопоставени, но е ясно, че това ще се случи.

Това са победите. Това е пътят, който изминахме и по който път намерихме съмишленици. Преди всичко в лицето на МОН. Най-радостно е да видиш, че вървейки

заедно, гледайки в една посока, помагайки си, работата се увенчава с успех за всяка от страните. Не може всеки за себе си. Трябва всички за всичко. Така се побеждава.

И тук въпросът за морала естествено прелива във въпроса за етиката, но за съжаление често се преплита и с въпроса за парите. Това са последните две точки от заглавието на днешния ми доклад. Нека не сме алергични към критиката. Няма прогрес без откровение. Безгрешни сред нас едва ли има. Но трябва да имаме и сила да се приемат забележките, да се отчетат слабостите и да се върви напред към по-добро и по-резултатно.

Имам 25 години опит в българско училища в чужбина. В първите години, когато нямаше средства за заплати – нямаше огромен брой желаещи да работят като преподаватели доброволно. От момента, в който започнаха да се отпускат средства, започнаха и напливите от желаещи. Днес почти ежедневно ни затрупват кандидатури.

В първата година на субсидиране по програма Роден език и култура се даде подкрепа за петдесетина училища. През настоящата година чрез програма РЕК и чрез ПМС 334 такава подкрепа ползват близо 180 образователни звена. Откриват се нови училища и това е радостно, но не е радостно, че някъде се появиха такива формално, усвоиха или по-точно присвоиха средства и образът на съзидатели, който ние, първите, изградихме, се наруши. В България мнозина ни слагат под един знаменател : Училища в чужбина. И няма значение колко успехи си извоювал, всеки неуспех се причислява на всички нас. Към това АБУЧ не може да остане безразличен. Знаем какво ни е коствало да постигнем предимствата, няма да позволим загуби. Нямаме право. Изнесоха се от МОН на наши конференции тревожни факти за усвояване на отпуснатите държавни средства. Лично аз недоумявам как е възможно това да се случва. И ви казвам. Може да не се случва. Въпрос на морал и етика е.

АБУЧ няма юридическа сила или права. АБУЧ може да воюва преди всички с дела, думи, убеждения. Моралът и етиката всеки от нас си ги е отгледал в свои си степени. Но именно на такива наши общи събирания трябва да видим какво можем да променим и не да се нападаме взаимно, а да си поговорим и заедно да продължим в една посока – по-добрата.

И тук ще ми позволите да дам малко лични примери от биографията на членовете на нашия Управителен съвет. В 2007-ма година се събрахме хора съвсем непознати, с различни убеждения и натрупвания, на възраст, в която по-трудно се правят нови приятелства. Оказа се, че именно работата с децата спой една неочаквана любов помежду ни. Много често сме имали разногласия, имало е резки слова и безсънни нощи. Но като цяло сме крепили приятелството си, защото само с взаимност стигаме до резултатите. Най-трудно се гради колектив. А ние се справихме. Но за съжаление масово по света в колективите интересите вместо да се срещат, се сблъскваха. Конфликти на лична основа разделяха хора, училища, ученици. И губещите от подобни явления се оказваха всички. Ужасно си личи, когато учител работи за пари. Всеки има нужда от справедливо заплащане на труда му, но за учителя това винаги трябва да идва след огромна родителска отдаденост на децата, заради които влиза в клас. Само

така се постигат резултати. Особено в училища, в които тези деца не са длъжни да идват.

Всеки изхожда от личния си опит. И аз ще се опитам да споделя нашия в Лондон. Не казвам, че това е образец. Предполагам, че по света има десетки добри образци от друг характер. Но все пак чуйте нашия опит. Имали сме огромния късмет да се учим от един невероятен човек- посланик Иван Станчов. Той ни показа как може да се обича и да се работи за България по начин най-благороден. Той постави едно успешно начало на нашето училище, което начало задължи и нас като преподаватели да продължаваме с успех, задължи и последващите посланици да не разрушават нещо така добре съградено. Не че нямаше желаещи да се отърват от ангажимента 200, че и близо 300 деца да имат дом в дипломатическата ни мисия. Но когато работиш всеотдайно, когато авторитетът на учителя се брани от любовта на учениците и признанието на родителите, много е трудно да пренебрегнат завоеванията. И всеки учител, който се присъединяваше към колектива ни, се заразяваше от амбицията и той да допринесе. Всеки лудваше да бъде наравно добър, наравно обичан. Но обичан не само той, а ние всички заедно и поотделно. Колективът – с главна буква. Ако имам право да дам някакъв съвет, той ще е само един. Обичайте успехите на колегите си толкова, колкото обичате и своите. Не пестете добрите си думи, когато те постигат. Забравете какво е да се завижда (това е самоотрова). Обичайте заедно труда си и го бранете заедно. Не искам да кажа, че всичко при нас в Лондон е било безметежно щастие. Имали сме много остри разговори, но винаги в името на това да стават нещата както трябва. И обидени е имало, и ядни думи също. Но всички сме осъзнавали, че пътят е само един – заедно. На никого никога не му е дошло на ум да предаде, да се отцепи, да тръгне срещу другите. Имало е проблеми, преодолявали сме ги. Изградихме колектив – истински. Спечелихме доверие. Работехме с всички обществени организации като добри партньори: с Българския Сити клуб в Лондон, с танцовите ни състави, с Българския Лондонски хор, с „Приятелите на България”, с Британско-българското дружество и с други. 20 години бяхме единственото училище във Великобритания. Когато преди 7 години започнаха да се появяват и другите училища – на всеки, който пожела, подадохме ръка. Не сме се страхували от конкуренция, напротив - помагахме с всичко, когато можехме.

Днес във Великобритания има вече 14 училища и работим като единомишленици. Значи може. Не съм чула в някое от тези училища някой да се отдели, да вземе ученици, за да прави ново училище, защото не му изнася този или онзи в екипа. А за съжаление на доста места по света се случва точно обратното. Училища се делят изкуствено, за да се взимат субсидии, а броят на учениците не се увеличава. В Лондон ние всички работим по районите си, работа и хляб има за всички достатъчно. И си помагаме. Позволявам си да си помисля, че добрият първи пример на училището ни към посолството е изиграл роля. А сме били добри именно и защото бяхме в много близък контакт с българските дипломати. Бранихме и нашия и техния авторитет, което значи авторитет за България. Бяхме под един покрив, което често е голямо гайле. На всеки 3-4 години – нов посланик, нови дипломати, нови доказвания от „а” до „я”. Обаче, бидейки в роден български дом, ангажиментът към нас задължаваше и държавата. И съм щастлива, че когато от министерството дойдоха на проверка, на

базата на постигнатите резултати 3 училища в Лондон бяха отличени с Почетния знак на МОН.

Тук ще се отклоня за малко да изкажа благодарността на всички ни към държавните институции, които оценяват труда на училищата по света и на учителите. Първа в това отношение бе ДАБЧ. Мнозина преподаватели бяха отличени с почетни медали на името на Паисий, а също и със специалния почетен знак на ДАБЧ. Доста училища получиха Почетния медал „Иван Вазов“. Чудесно е, че вече пета година има толкова много номинации на български учители и ръководители на училища за званието „Българка на годината“ на името на Св. Злата Мъгленска. Особено сме горди, че в последните три години носители на това звание са трима членове на нашия Управителен съвет. И не е случайно, че днешният доклад на АБУЧ се изнася именно от тези три българки на годината.

Споменах вече за Почетните отличия на МОН, с които бяха отличени 3 училища в Лондон. Голям брой български учители и ръководители на училища получиха и Почетната грамота на МОН на името на Неофит Рилски.

Стигна се и до това М-во на външните работи също да удостои наши преподаватели с Почетния си знак.

Винаги сме признавали, че най-голямата награда е любовта на учениците ни, но държавните отличия дават криле, за да се стремиш към още по-добро. Може ли да си получил високо признание и да тръгнеш надолу? Ако държиш на себе си – не можеш да си го позволиш. Затова, нека тепърва отличията заслужено да обкичват живота на достойните. Те са много. И ще се множат. Професията ни го изисква.

И накрая като пожелание към нашите партньори от държавните институции. Имаме още много път за извървяване, още много трябва да се направи и докаже. Нека няма ревност за това кой колко прави и дава, а да говорим за това как заедно да постигаме напредъка. Все повече растат нуждите, все по-обемна и отговорна е работата. Истинските специалисти се градят в нашата практика. Доказа се, че много малко са хората, които смятат, че с опита си в България могат да направят най-доброто като учебници, помагала и методики за нашите училища в чужбина. Очакваме истински адаптирани програми, а не формални. Адаптираните учебници, които дойдоха с голямо закъснение в края на миналото лято, поне тези, които стигнаха до нас, бяха всъщност старите, посъкратени. Проблемът на нашите учители, които са истинските и най-добри специалисти е в това, че работата в училищата ги затрупва и те нямат време да отделят месеци, за да се заемат с написването на учебници и помагала. Въпреки това има такива. И вие именно тук, във Виена, ще имате възможност да се запознаете с едно прекрасно помагало по старобългарска литература на нашата преподавателка г-жа Здравка Момчева, което е издадено с помощта на МОН, но не е намерило масовото си приложение, а заслужава. Защото мнозина експерти го оцениха като най-доброто, създадено напоследък и с огромна практическа стойност. Гарантирам, че това не е преувеличено. Нека МОН и издателствата да се опрат на нашия опит и когато се тръгне към написването на новите истински адаптирани учебници – да се прави в колектив с наши преподаватели от чужбина.

Софийският университет пръв предложи курс за обучение по български език като чужд на наши колеги. За съжаление до този момент резултатът е незадоволителен. Нашите преподаватели и с титли, и без такива са хора, които в повечето случаи живеят, учат и се реализират в две системи и знаят цената си. Очакванията им с право са високи.

С голямо задоволство в последните години АБУЧ изразява своето удовлетворение от начина, по който работим с МОН. Един пример на взаимност, който заслужава да бъде последван. И сме убедени, че подобна взаимност започваме да сработваме и с МВНР. Колкото образованието в чужбина е зависимо от М-во на образованието, толкова то е зависимо от дейността и отношението на българската дипломация към нашите училища. Всъщност, основният повик днес от наша страна е: Образованието по България – национална стратегия за съхранение на България. Ние очакваме българската дипломация да възприеме това като свой съществен ангажимент. Каква външна политика без политика към общностите, които са навън? Каква България, без българи, говорещи езика ѝ? Какво международно уважение, без себеуважение към статута на езика на дедите ни. Тук Европейският съюз ни е длъжник. Но това трябва да им се покаже и докаже именно от нашите дипломати. Българският език, един от официалните езици на Евросъюза, трябва да стане равнопоставен на другите и децата ни трябва да могат да държат изпити по него в съответните чужди образователни системи. За това може и трябва да се воюва и в Европейския съюз, и в трети страни. В навечерието на европейските избори ще подедем акция, която да ангажира новите евродепутати и искането на АБУЧ да се превърне в поредната реалност. Разчитаме на подкрепа в тези преговори и от МОН, и от МВНР.

И съвсем накрая, макар да звучи прозаично – да си припомним, че образование се прави с пари. Последното, за което ще говоря в днешния си доклад. Когато искаме това образование да е мащабно и качествено, трябва да заговорим и за финансовото му осигуряване. То продължава да е конституционно задължение. Затова – нека се увеличават средствата за училищата, защото това са инвестиции в бъдещето. По-доброто, промененото бъдеще на поколенията след нас, за което всички мечтаем.

Да си пожелаем здраве, сила, мъдрост. А когато влизаме в клас и погледнем децата в очите, да ги гледаме и в сърцата. Защото българското училище в чужбина се гради с любов, морал и етика, което значи личен достоен пример.

„Истинското образование е онова, което остава, след като забравиш всичко, което си учил в училище”.

Снежина Мечева

директор на Българското училище към Посолството на България в Лондон,
Великобритания

говорител на Асоциацията на българските училища в чужбина

25.04.2014 г. Виена, Австрия